



ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՋԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ր. կէս տարուանը — 1 ր. 50 կ.,
ամսական — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАКЪ“.

ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԵՍԿԱՆ ԿՈՆԴԵՍ

ԳԵՈՐԳԻ ԺԱՌԱՅ ՅԻՍՏԱԻ ԶԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆՏԱՍԱՆԵՐԻ ԿԱԾՈՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՄԿՐԱՆՈՒԹԱՆԱԿԵՍ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ, ԺԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԱՄԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՄԱԳՂԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵՃԱՐ ԱԹՈՒՆՅԱՆ ԱՐԱՐԱՍՏԵԱՆ ԱՆՔԵՐԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵՆԿԵՆԵՍՅԱՆ ՍՐԵՈՅ ԿԱԹՈՒՆԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Գերապատիւ Առաջնորդաց, Բարձրապատիւ Փոխանորդաց և Հոգևոր Հովուաց, Բարձրապատիւ Աւագ Երիցանց և Քահանայից, Բարեջան Խորհրդոց, Հոգաբարձութեանց, Վարչութեանց և Երեսփոխանաց Եկեղեցեաց Հայոց, Բարեգործական և Աստուածահաճոյ Ընկերութեանց, Թեմական և Թաղական Խորհրդոց, Միութեանց և Յանձնաժողովոց Հայոց Արանց և Կանանց, Ժրաջան Ուսուցչաց և Ուսուցչուհեաց, Ազգային Գործչաց և Բարեգործ Անձանց և Ամենայն Հայ Ժողովուրդեան, Հոգեւոր և Միեւելի Որդւոցս Յիսուսաւանդ Ողջոյն և Օրհնութիւն Հայրապետական.

Արդէն իսկ քաջայայտ է ամենեցուն դառն կացութիւն և դժուարակիր պայմանք փախստական-զաղթականաց մերոց, որք, զկնի սոսկալի տանջանաց և զրկանաց, հասին ի սահմանս Մերեւ այժմ Յանձնաժողովք և Հաստատութիւնք, Աստուածահաճոյ Ընկերութիւնք և Միութիւնք, հասարակական գործիչք և բարեխն անձինք և մանաւանդ զիւղական ժողովուրդն Հայոց օգնեն և օժանդակեն բազմաչափ զաւակաց Մերոց, ըստ օրինակի ողորմած սամարացւոյն:

Գոհունակութեամբ տեսանեմք յամենայն տեղիս զեռանգագին գործ եղբայրական օգնութեան, որ միութարութիւն է սրտի Մերում և պատիւ՝ Հայ ժողովուրդեան:

Ի նկատ առեալ զօգուտն փախստական-զաղթական զաւակաց մերոց և ցանկացեալ Մեր կանոնաւորել զգործ օգնութեան ի զիւրօրայս և ի քաղաքս Կովկասո՝ համալսփ բաշխմամբ նպաստից, կազմակերպել յառկապէս զվերադարձ փախստական-զաղթականց ի Հայաստան և բարեւոքի գտնւոնութիւն և զերկրագործութիւն ի բնակավայրս նոցա, Մեք անհրաժեշտ վարկաք հրաւիրել զպատգամաւորս Յանձնաժողովոց և Միութեանց, Ընկերութեանց և Հաստատութեանց ի Ս. Էջմիածին, ի 1-ն մարտ ամսոյս, վասն խորհրդակցելոյ աստ՝ ընդ հովանաւորութեամբ և անմիջական հսկողութեամբ Մերով յաղագս յիշեալ կարևոր խնդրոց:

Համաժողովն, զկնի լսելոյ զմանրամասն զեկուցագիրս և զվիճակագրական տեղեկագիրս ներկայացուցչաց, խորհելով և կազմելով զնախահաշիւս վասնպահպանութեան և վերադարձի փախստական-զաղթականաց և վասն բարելաւման զիւղական տնտեսութեան նոցա, մատոյց Մեզ ի տնօրէնութիւն զարձանագրութիւնս և զեզրակացութիւնս իւր:

Ըստ ամենայնի հաճ և հաւան գտեալ ընդ եզրակացութիւնս համաժողովոյն, Մեք հաստատեցաք աստ ի Ս. Էջմիածին ընդ հովանաւորութեամբ և հսկողութեամբ Մերով զկենդրոնական մարմին զԳլխաւոր Կարգադիր Յանձնաժողով Եղբայրական Օգնութեան, յանդամակցութիւն որոյ հրաւիրեցաք զչորս ներկայացուցիչս ի Թեմական Կենտրոնական Յանձնաժողովոյ Երևանայ, զԻրկուս ի Կենտրոնական Յանձնաժողովոյ, ի Կովկասեան Բարեգործական, Նպաստամատոյց, ի Գիւղատնտեսական Ընկերութեանց և ի Յանձնաժողովոյ Հոգևորականաց և Միական Հոգաբարձութեանց Թիֆլիզի, զմինն՝ ի Յանձնաժողովոյ Հայոց, ի Մարդասիրական Ընկերութիւնէ և ի Կուլտրական Միութենէ Հայոց Բազուայ, զմինն՝ ի Յանձնաժողովոյ, յԵկեղեցական Հոգաբարձութենէ և ի Բարեգործական Ընկերութենէ Հայոց Նորոյ-Նախիջևանի, զմինն՝ ի Յանձնաժողովոյ Մոսկուայի և զմինն՝ ի Յանձնաժողովոյ և ի Խորհրդոյ Եկեղեցեաց Հայոց Պետրոգրադի:

Բաց յայսմանէ տուաք իրաւունս անդամոց Յանձնաժողովոց և Կազմա-

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, $\frac{1}{2}$ տարուանը — 1 ր. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւններ ի համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ — 20 կոպ, վերջին „ „ „ — 10 „

Հասցէն՝ Шуша, Редакция газеты „Пайлакъ“. Ганджунцев. ул. домъ Костанова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

Կերպութեանց Հայոց ամենայն քաղաքաց, որք գործեն վասն փախստական-զաղթականաց Մերոց, ի դէպս ներկայութեան նոցա ի Ս. Էջմիածին, մասնակից լինել ի խորհրդակցութիւնս Գլխաւոր Կարգադիր Յանձնաժողովոյ:

Տալով գիտել Ձեզ ամենեցուն զհաստատութենէ Գլխաւոր Կարգադիր Յանձնաժողովոյ Եղբայրական Օգնութեան, այսու Հայրապետական Կոնդակաւս հրաւիրեմք և յորդորեմք Ձեզ, որդեակք հոգեւորք և սիրելիք, յայսմ պատմական վայրկենի ազգային կենաց մերոց, գործել և աշխատ լինիլ համերաշխութեամբ, բարեգործական ոգով և ազգասիրական եռանդեամբ յօգուտ փախստական զաղթականց Մերոց և փութով օգնել Մեզ լիառատ նուիրաբերութեամբք ձերովք, զի ի ձեռն Գլխաւոր Կարգադիր Յանձնաժողովոյ Ս. Էջմիածնի, որ ըստ որոշման Համաժողովոյ է զեկաւար ազգային մարմին ընդ հովանաւորութեամբ և հսկողութեամբ Մերով, և ի ձեռն ամենայն տեղական Յանձնաժողովոց և Ընկերութեանց, մարթացուք ի կատար ածել զհաստատեալս ի Մէնջ զեզրակացութիւնս Համաժողովոյն՝ վասն պահպանութեան, վերադարձի զաղթականաց մերոց ի հայրենիս իւրեանց և վասն վերահաստատելոյ անդ զքայքայեալ տնտեսութիւնս և զգիւղօրայս նոցա:

Լիալոյս եմք, զի ամենայն պարտաճանաչ և գիտակից ազգայինք մեր սրտեռանդն ոգով օգնեսցեն նիւթապէս և բարոյապէս վասն շինարար և փրկարար գործունէութեանս այսորիկ՝ յօգուտ և ի փրկութիւն փախստական-զաղթականաց Մերոց:

Օրհնելով զամենեանդ, մաղթեմք ի Տեառնէ պահպանել զձեզ ընդ հովանեաւ Աջոյ Իւրոյ, փրկել զազգն Հայոց ի փորձութեանց և ի թշնամեաց և պարգևել Հայաստան երկրի զխաղաղութիւն և զբարեգաւաճումն կատարեալ:

Ողջ լերուք. զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն և յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

Ի վերայ իսկականին ստորագ. ԳԵՈՐԳԻ Ե. ԿԱԹՈՒՆԻԿԷ

Ի 12-ն մարտի 1915 ամի

Ըստ տոմարիս ՌՅԿԴ

Ի Հայրապետութեան Մերում Գ. ամի
յԱրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի
ի Վաղարշապատ
թ. 462

ԳԻՒԴԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՐԻՔԸ.

Ճանապարհների հաղորդակցութեան աննպաստ պայմանների շնորհիւ Ղարաբաղի գիւղերը միանգամայն բարձի թողի են արւած: Ոչ մի բարելաւումն տնտեսութեան հին, նահապետական ձևերի մէջ, ոչ մի յառաջադիմութիւն տնտեսա—արդիւնաբերութեան ճիւղերում: Չկայ մէկը, որ առաջնորդի գիւղացւուն, փորձաղաշտուրի և այլ տնտեսական ու փորձական գիտելիքների միջոցով տեղեկութիւն տար նրան գիւղատնտեսութեան նոր ու օգտակար եղանակների մասին: Գիւղի կուլակներն իրենց սովորական սրբագործւած միջոցներից ձեռք չեն քաշում, նիւթականից զօրեկ աշխատաւորն ստիպւած խճճւում է վաշխառուի կապած ցանցերում: Մանր վարկի ընկերութիւններ կամ հող չեն կարողանում ձեռք բերել գիւղերում, շնորհիւ գործող մարդկանց բացակայութեան, կամ եթէ հիմնւում էլ են, ծառայում են զանազան ճարպիկ անձանց շահերի և կրում խնամիական—բարեկամական բնոյթի, չեն բնի չէ այդ գիւղերը զինւորակոչութեան պատճառով զրկւում են աշխատող ձեռքերից և դեռ զրկու են հնա ձեռք ժամանակ գիւղացին աւելի քան զգալու է այդ կարիքը և օգնութիւն աղերսող աշխերով չորս կողմն է նայելու: Ո՞վ պէտք է արդեօք կազմակերպի Ղարաբաղի գիւղացիութեան օգնելու գործը, ո՞վ պէտք է թեթևացնի նրա ծանր վիճակը: Գիւղացիների ինքնօգնութեան, աշխատաւոր խմբեր կազմակերպելու վրայ յոյս չընել միամտութիւն կը լինի, անհա-

տական օգնութեան վրայ յոյս չենել և՛ առաւել միամտութիւն: Գիւղական ուսուցիչը կը թողնի գիւղը, քաղաք կը գնայ ամառն անցկացնելու, իսկ գիւղերում բնակւող ինտելիգենտներին մատների վրայ կարելի է հաշել, այնքան քիչ են:

Մենակ միջոցը Ղարաբաղի գիւղացւուն օգնութեան հասնելու, դա գիւղատնտեսական ընկերութեան կազմակերպելն է Շուշում կամ Ղարաբաղի որ մասում աւելի յայտնար կը նկատուի: Անհրաժեշտ է, որ Ղարաբաղն էլ ունենայ իւր գիւղատնտեսական ընկերութիւնը փորձած և գործին հմուտ շրջիկ ինստրուկտորներով, փորձաղաշտներով, նոր ձևի գիւղատնտեսական գործիքներով և այլն:

Ձեռք հաւատում, թէ Շուշին կարողանայ իր վրայ վերցնել Ղարաբաղի գիւղատնտեսական ընկերութեան կազմակերպելու խնդիրը, որքան էլ բարի կամք ունենայ գործելու այդ ուղղութեամբ, Գործի սկզբնաւորութիւնը պահանջում է գործին հմուտ մարդ: Այդ տեսակէտից մեծ պարտք է ընկնում Թիֆլիսի ԵԳԻւղատնտեսական Ընկերութեան վրայ, Նա պէտք է ձեռնարկի այդ գործը և ցանկալի ուղղութիւն տայ: Ինչպէս ուրիշ տեղեր ունի ճիւղեր, այնպէս էլ թող Ղարաբաղում հիմնի իր ճիւղը, որով մեծ օգուտ տւած կը լինի Ղարաբաղի հայ գիւղացւուն և որի համար կարժանանայ Ղարաբաղի աշխատաւոր մասնայի վրաստանութեան և շնորհակալութեան:

Որքան շուտ, այնքան լաւ:

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Երբ այժմ ամենուրեք միջոցներ են ձեռնարկում համաստիքած աճող թանգութեան դէմ, որ այնպէս զգալի է դառնում ազգաբնակչութեան բոլոր, մասնաւոր չքաւոր տարրերի գրպանին, ինքըստինքեան հարց է ծագում, թէ ո՞րք են թագնւած այդ թանգութեան պատճառները, ո՞ւմ դէմ պէտք է լարել ներկայ պայքարում բոլոր հասարակական ոյժերը, որպէսզի կասեցնել կենսական անհրաժեշտ միջոցների գները շարունակուող աճումը:

Շատ հետազոտութիւններ ու կարծիքներ լոյս տեսան այդ առթիւ ուսական մամուլի էջերում և բոլորն էլ դանազան կողմերից են մօտենում այդ երևոյթի պատճառներին լուսաբանութեանը: Բոլորն էլ գտնում են, որ ապրանքների գների արդի թանգութեան պատճառները խիստ բազմաթիւ ու տարբեր են: Այդ պատճառները կարելի է վերածել մի քանի հիմնական խմբերի:

Ապրանքների գների աճմանը նախ և առաջ նպաստել է շուկաների մատակարարման գործի ընդհանուր խանգարումը:

Նոյն ուղղութեամբ ազդել է և առաջարկի անբաւարարութիւնը: Վերջապէս ապրանքների գների բարձրացման մէջ մեծ դեր է խաղացել սպիկուլիացիան, որը մեծ չափեր է ընդունում մանաւանդ այնպիսի մօմենտներում, երբ ապրանքների գներն անսահման լինում են և այդպիսով նւազեցնում են զգալապէս սպիկուլիանտների ընկնում և իրանց հրաշխարդում մեծամեծ արդիւնքներ:

Սպիկուլիացիա ասելով, ազգաբնակչութեան լայն խաւերը սովոր են հասկանալու այն սպիկուլիացիան, գների արհեստական այն բարձրացումը, որ կատարւում է մանրավաճառ ու հատուկաճառ խանութներում: դա արտաշայտում է կոպէկանոց յաւելումներով, չափի խաբելով և այլն: Իհարկէ, այս սպիկուլիացիան էլ դեր է խաղում միջոցաւոր ազգաբնակչութեան նիւթական կարիքների մէջ ու փաստաբեր հետեանքներ ունենում ժողովրդական առողջապահութեան վրայ: Սակայն

այդ սպիկուլիացիան հանդիսանում է մեծ մասամբ հասարակ և թոյլ արձագանքն այն սպիկուլիացիայի, որը հսկայական չափերով տեղի է ունենում խոշոր ու մեծավաճառ առևտրական ձեռնարկութիւններում: մի երևոյթ, որ դժար նկատելի ու գրեթէ անըմբռնելի է եղել մինչև օրս գրեթէ ամբողջ ազգաբնակչութեանը:

Մինչև հենց այդ սպիկուլիացիան, որ անվերապա էր մնացել մեծ աշխարհից, օժտւած իւր խոշոր և ուժեղ միջոցներով ահագին դեր է խաղացել և խաղում է տիրող կենսական թանգութեան մէջ: Այդ սպիկուլիացիային են ծառայում խոշոր առևտրի առաւելութիւնները, ամենամեծ չափերով բանկային վարկը, տիխնիկական գիտութիւնն իւր պահեստատուներով, ստանարաններով, էլիվատներով, յատուկ վազոններով և այլն և այլն: Բանն այնտեղ է հասել, որ վերջին ժամանակայ տեխնիկայի համաձայն շատ տնտեսագէտներ միջոցների թանգագման պատճառն համարում են առևտրական բանկերի գործունէութիւնն առևտուրի մէջ: Առևտրական բանկերը վերջերս կազմակերպել են յատուկ ակցիոններական ընկերութիւններ, որոնք զբաղւած են միմիայն խոշոր առևտրով կամ մտնում են որոշ յարաբերութիւնների մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող խոշոր առևտրական ձեռնարկութիւնների հետ: Վերջինները մեծաքանակ ապրանքներ են ձեռք բերում, վաճառում, իսկ բանկերը, որոնք զբաղւած միջոցներով օժանդակում են նրանց, համոզուում են նրանց լիակատար տէրերը: Սրպէս առևտրական ձեռնարկութիւնների սեփականատէրեր, բանկերն անշուշտ շահագրգռւած են գների բարձր աստիճանով: Եւ ահա այդ ձեռնարկութիւնների հետք թաքնւելով՝ բանկերը հնարաւորութիւն են ստանում զբաղել սպիկուլիացիայով, այն է գների արհեստական բարձրացումով: որին նըպաստում են ճանապարհների հաղորդակցութեան ժամանակաւոր խանգարումը, ոգիւրց խմիչքների վաճառման արգելումը և այլն: Շահադրդուած լինելով գների թանգութեամբ, բանկերն հաճոյքով օժանդակում են խոշոր վա-

ճառականներին ու սպիկուլիանտներին, բայց անելով նրանց համար լայն վարկեր և այդպիսով հնարաւորութիւն են տալիս նրանց, չշտապեցնել ապրանքների վաճառումը և բարձր աստիճանի վրայ պահել թանգացրած գները:

Ահա ընդհանուր գծերով շոշափեցինք այն հիմնական պատճառները, որոնք առաջ են բերում արդի կենսական թանգութիւնը: Եւ եթէ հասարակական ու պետական հիմնարկութիւնները նըպատակ են դրել ներկայ տագնապալից վայրկեանում պաշտպանել միջոցաւոր ազգաբնակչութեան շահերը ծաւաւող կենսական թանգութեան դէմ, որ սպառնում է էլ աւել աճելու, նախած հրկրում եղած միջոցների առատ պաշարին, պէտք է իրենց հարւածներն ուղղեն հենց այդ անմիջական պատճառների դէմ:

Պ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

Հորիզոնի թղթակիցը սոսկալի գոյնեղով է նկարագրում Ուրմիայի քրիստոնեաների դրութիւնը: Տաճիկ գործերի ու քուրդ հրոսակների դադրելի ոճրագործութիւնները չափ ու սահմանից անցնում են: Լանկթիմուրների ու Ձինգիլիանների արարքները նսեմանում են թուրք ու քուրդ բաշխօգուկների արարքների առջև: Սպանութիւնների, թալանների և աւերումների վրայ սեւեւանում են նոր-նոր արտառոց դաշնութիւններ:

«Գիւղերը թալանւած, 3-4000 սպանւած: Բոլոր գիւղերն այրւած են: Սպանւածները մնացել են անթաղ: Քահանաներ, սարկաւազներ, տղամարդ, կին և մանր երեխաներ եկեղեցիների մէջ կտոր-կտոր են արւել, ապա այդ եկեղեցիներն այրել ու աւերել են: Թէ կին և թէ տղամարդ գերիներն անհամար են: Բոլոր իրական սեռին պատկանողները, առանց տարիքի խտրութեան, բռնաբարւած են: Աղջիկներին լլկել են սուրը դրքերի վրայ... Սրբատեղիներն ու եկեղեցական իրերը պղծւած են: Սաղիքն ու սուրը գրքերն ապականւած»: Սի բաղդ, բայց, կարծես, ես չեմ ապրել: Ես եղել եմ այստեղ ան, հենց այս նոյն տեղը, բայց ինձ հետ ոչինչ չի պատահել, այդ մեծ օրերն ու հրեւոյթները ոչ մի հետք չեն թողել յիշողութեանս մէջ:

Ես եղել եմ մի մի գուռ, որի համար անհանգստացել են, որին խնամել, պահպանել են այն բոլորն, երբ ուռւերին էին որոտում, Գ. ակները սուլում: Ինձ մեծ հոգատաութեամբ ու փաղաքշանքով շրջապատել են և զոդողովն շրթունքներով համբուրել իմ դէմքը, որի վրայ մայրական արտասուքներն են թափւել: Եւ յետոյ... ինձ տեղ են սպանւածների նկարը համբուրելու, խաչել են ձեռներս աօթքի համար, որ խորթ էր իմ անմեղ հոգուն:

Ա՛խ, ինչո՞ւ այդքան սոսկալի ու անխնայ վարեց ինձ հետ ճակատագիրը...

Սակայն եթէ մենք ապրելու լինինք մինչև այդ օրը, անշուշտ կը պատասխանենք մանուկներին:

— Հանգստացիր, մի տրտնջա՛ք քո ճակատագրից: Եթէ կարծում ես, թէ քո գոյութեամբ մեղ խանգարել ես, իմացած եղիր, որ խորը սխալում ես:

Այդ մեծ ու անեղ օրերին դու կարող դեր ես կատարել և շատ փոքր լինելուդ համար կարծում ես թէ ոչինչ չես արել: Բայց ոչ, Միթէ քո սէրը չէր, որ ոյժ էր ներշնչում մեղ

Եւ այս բոլորն, ընթերցող, քանի-բոլոր դարում, այն էլ մի չեղօք պետութեան հողի վրայ: Խեղճ տաճկահայերս որպիսի գերբնական համբերութիւն է հարկաւոր տարիներ ու դարեր շարունակ կողք կողքի ապրելու համար այդպիսի վայրերի հարեանները հետ:

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՑԱՒԵՐԻՑ

III

Այժմ դառնա՛ք գիւղացիների առողջապահական դրութեանը:

Մաքրապահութիւնը, որ առողջապահական տեսակետից ամենանշանակալից պայմանն է, բացակայում է գիւղերում: Մաքրապահութեան մասին ոչ մի հասկացողութիւն չունենալով, գիւղացիները, կարելի է ասել, ապրում են իբրեւ ոչ-բանական արարածներ՝ կեղտի ու տղմի մէջ:

Միւս կողմից եթէ ի նկատի ունենանք այն հանգամանքը, որ գիւղացիները զուրկ են բժշկական օգնութիւնից և միևնոյն ժամանակ անտիպաշտ լինելով դանազան վնասների — «փալչիներ»-ի, «գորացիներ»-ի, «կոտնը շափոդներ»-ի և այլն — բժշկներից բարձր են դասում և աւելի են հաւատում, ապա պարզ կը լինի թէ ինչքան ողբալի դրութեան մէջ են գտնւում գիւղացիները առողջապահական տեսակետից:

Այսպէս օրինակ Խաչէն Գաւառում մասի Դայրալու, Կարկաթան, Փահուր, Խանաճախ, Բալուջա, Ջամիլու Միյտի-շէն, Դահուա, Պտերեյէ գիւղերը, իրանց հետ միասին և Խանքենդ-աւաւը, զուրկ են բժշկական օգնութիւնից, զուրկ են ոչ միայն մի հիւանդանոցից, այլ նոյն իսկ մի ֆելդշերական պոչնկտից:

Եւ քանի-քանի հիւանդներ զուրկ լինելով բժշկական խնամքից, զոհ են գրւեցել ճակատագրին:

Բազմաթիւ փաստեր գալիս են հաստատելու նոյնպէս, որ բժշկական օգնութեան խնդրում ոչ պակաս յանցաւոր վարմունք են թոյլ տալիս իրանց շահախնդրութեամբ նաև բժիշկները, որոնք ապրում են քաղաքում:

Սրանք իրանց դիմող միջոցներից զուրկ հիւանդներին այնպիսի գներ են

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

(Թարգմ.)

Կան երեխաներ, որոնք քողէն գիտակցօրէն դիտում են այն ամենը, ինչ որ կատարւում է իրենց շուրջը: Այս «փոքրիկ մարդկանց» յիշողութեան մէջ անջնջելի տպաւորութիւն են թողնում Մեծ պատերազմի դանազան երևոյթներն ու դէպքերը, այժմ անհասկանալի բառերը, ինչպէս օրինակ՝ «հոգաբլուրներ», «խրամատներ», «գերիներ», և յատուկ անուններ, «Լիէժ», «Լուվեն», «Բէլմա»:

Անջնջելի կը մնան նաև նրանց յիշողութեան մէջ խաղաղ երկրի լուսութիւնը ընդհատող այն սոսկալի, մղձաւանջ երկու բառերը՝ «Նա մեռա»:

Այս երեխաների ապրումները, իհարկէ, շատ են հետաքրքիր: Նամանաւանդ նրանց տւած հարցերը պատերազմ զրնացած հօր, կամ եղբոր մասին՝ «Ու՞ր գնաց նա», «Ե՞րբ կը վերադառնայ»: Նրանց անհանգստութիւնը, տխրութիւնն ու արտասուքը, որոնց յանկարծ փոխարինում է կրիսայական էգօրիզմ: Այս ամենը շատ հրաշալի նիւթ է երեսայական հոգեբանութեան համար:

Սակայն այս երեխաների մասին չէր իմ խօսքը: Ես չեմ ուզում խօսել այն էրեխաների մասին, որոնք շատ թէքի հասկանում են, այլ այն — որոնք

ոչինչ չեն հասկանում, ծնւել են մի քանի օր կամ մի քանի ամիս պատերազմից առաջ, որոնք դեռ փաթաթւած են օրօրոցի մէջ և ոչինչ չեն զգում, միայն ժպտում ու շարժւում են ձեռները, երբ լսում են ուրաճութեան որոտները:

Իմ սիրտը ճնշում, ինձ սարսափեցնում է այն միտքը, որ այդ փոքրիկները ոչինչ չգիտեն, թէ ինչ է կատարւում իրենց շուրջը, չեն զգում անհղ պատերազմի պատճառած աղէտն ու աւերումները, այլ միայն ժպտում ու քաղցր թոթովում են այն ժամանակ, երբ տունը լի է աղմուկներով ու կոկիծներով:

Եւ իմ երեակայութեան մէջ ահա ինչ է պատկերանում:

Կը գայ ժամանակ, երբ կը վերջանայ պատերազմը, կեանքը նորից կը դառնայ իր նախկին շաւիղը և, վերջապէս, այդ մանուկները կը մեծանան ու կը լսեն այն անհղ անցքերի մասին, որոնց կոյր, լուս և համր վեկաներն էին իրենք:

Օ՛, ինչպէս պիտի ափսոսան ու հիասթափւեն նրանք, որքան մեծ պիտի լինի նրանց կշտամբանքը դէպի ճակատագիրը:

— Ինչպէս — կասին այն ժամանակ, — ես ապրեցի իմ հայրենիքի այդ անհղ ու փառապանծ օրերին: Ես ունեցել եմ այդպիսի մի փառք, այդպի-

Բայց մտնելով կեանքի մէջ, ապրել քո հայրենիքի անցեալ օրերով, յիշեր քո պարտքը նրա առաջ և եղիր պարտաճանաչ:

Սիմ. Սիմէօնեան.

առաջարկում, որ միանգամայն ան-
մատչելի է լինում: Մեր յիշողութիւ-
նից դեռ չի անցել անցեալ ամառը մի
զգալաւորական՝ բժշկի դատապար-
տելի վարմունքը, որն իրան գիտող յու-
սանատուած մարդուն ասում է՝ «որով-
հետեւ 25 բուր. չէք տալիս, ես չեմ
կարող դալ: Աղաչանք, պաղատանք
ոչնչով չեն օգնում և խեղճ հիւանդա-
տէրը, որ 15 բուրդուց անել փող չի
ունենում թէ տայ, առանց բժշկի է յետ
զալիս:»

Սակայն լաւ է՝ եթէ գիւղում հի-
ւանդութիւնները պատահական բնոյթ
են կրում: այդ դէպքում թերեւ հա-
րաւոր է լինում մի կերպ առաջն առ-
նել: Պէտք է տեսնել թէ համաճարակի
դէպքում ի՞նչ սոսկալի կացութիւն է
ստեղծւում գիւղացիների համար:

Մենք գիտենք գիւղեր, որ ծաղկից
դիֆտերիտից և այլ տարափոխիկ հի-
ւանդութիւններ եղած ժամանակը հա-
րիւրներով զոհեր են տուել: Իսկ գաւա-
ռական բժիշկները այդպիսի դէպքե-
րում միայն բաւականացել են հապճեպ
կերպով, առանց իրական օգնութիւն
տալու, գիւղերը շրջելով:

Բայց գիւղացիների առողջապահ-
կան խնդրում իրական օգնութիւն կա-
րելի է հասցնել այն ժամանակ, երբ կը
զտնւեն բառիս բուն մտքով ակտու-
իստ գաղափարական բժշկիներ, որոնք
ի նկատի ունենալով բժշկական կա-
րիքը, սիրայօժար կերպով կը մտնեն
գիւղերը և կը ձեռնարկեն իրանց աշ-
խատանքին:

Գուցէ մեզ առարկեն, թէ ներկայումս
պատերազմի պատճառով ազատ բժիշկ-
ներ քիչ կան, բայց, այնուամենայնիւ,
ինչքան էլ բժիշկների կրիզիս լինի,
եղածները, որ անշուշտ քաղաքներում
են, չը պէտք է մոռանան գիւղերը:

Բացի սրանից՝ Գիւղական գիտակից
անհատների վրայ պարտականութիւն
է ընկնում հասկացնել մտադրապաշտ ու
նախապաշարած գիւղացիներին, որ
չը պէտք է հաւատալ զանազան բաղ-
դալներին «փալչիների», «գորբայների»
և այլ կախարդութիւնների և որքան
կարելի է հալածել այդպիսի խարխա-
լներին, որոնք ոչ պակաս չարիք են
հանդիսանում գիւղացիների համար,
քան հասարակական այլ խոշոր չարիք-
ները: Ա. Աւանեսյան

Փ Ե Լ Ի Ե Տ Թ Ն

ԳԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԻՍՏԸ

Պարոններ, ժողովն սկսած է, յայ-
տարարից նախագահը և զանգահարելով
հրաւիրից ժողովականներին զրաւելու
իրենց տեղերը: Այսօր մենք պէտք է
զրադենք այն հրատապ խնդրով, որով
զբաղւում են վերջին ժամանակներս
Պետրոգրադի, Մոսկւայի և այլ քաղաք-
ների դումաները:

Հազիւ ձայներ են լսւում, ձայնաւոր-
ներից ոմանք ուղղւում են, աշխատում
են դիրք տալ իրենց, լուրջ և հանդի-
սաւոր կերպարանք ընդունել՝ երևակա-
յիլով մի բով, որ Պետրոգրադի ու
Մոսկւայի ձայնաւորների կողքին են
նստած:

Թէև մեր շուշեցիք Աստու օրհնած
գառներն են, շարունակւում է նա-
խագահը, ինչպիսի նեղ դրութեան մէջ
էլ լինեն, բացարձակ կերպով, ճակատ-
ճակատի տրտնջալու և բողբոջու սո-
վորութիւն չունին, բայց և այնպէս,
մենք որպէս քաղաքի հայրեր և հաս-
կացող մարդիկ, պէտք է խօսենք հացի
թանգութեան և վատութեան մասին,
որովհետեւ այդ մասին են խօսում ա-
մեն տեղ, թէև կրկնում են, մեր օրհ-
նեալ ժողովուրդը չի բողբոջ, եթէ նը-
րան ֆունտը նոյն իսկ 6—7 կոպէկով
աւագախառն հաց տաս և բեռը 10 կո-

ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ՊԵՏԵՐՈԳՐԱԸ

Քաղաքների դաշնակցութեան Իր-
կուսակի կոմիտէն թիֆլիզի քաղա-
քացուիս Ալ. Պատիսեանի անունով
փոխադրել է յօգուտ հայ փախստա-
կանների 369 ր. 80 կ., իսկ Տեմիր-
գոնի տղայոց պրօգրիմագիւյի աշա-
կերտները՝ 17 բուրդ:

Ալաշկերտի, Բայազէտի շրջան-
ները 18 հայ գիւղերի փախստականնե-
րը վերադարձել են իրենց տեղերը:
Վերադարձած բնակիչները սկսել են
իրենց դաշտային աշխատանքները շնոր-
հիւ այն հանգամանքի, որ գտել են
քիւրդերի ձեռքով թալանած ու թագ-
ցրած երկրագործական գործիքների
զաւաթի պահեստը:

Բժ. Մանդրինեանի կենտր. կօմի-
տէին ներկայացրած գեկուցումից երե-
ւում է, որ թիւրքական Ղարաբաղիսա-
յում և շրջակայ գիւղերում վերադար-
ձող փախստականների մէջ գոյութիւն
ունի բնաւոր տիֆի համաճարակը: Կօ-
միտէն որոշեց խնդրել վարչական մար-
միններին վերադարձող փախստական-
ներին ենթարկել կարանտինի, ուղար-
կել այնտեղ ֆելդշերներ ու ծաղկա-
հատներ, խնդրել Մոսկւայի կոմիտէին
կազմակերպել և ուղարկել 2—3 սանի-
տար-բժշկական յանձնախումբեր՝ մէկը
յատկապէս Ալաշկերտի շրջանի համար:

Հիւսիս. Ամերիկայի Միացեալ
Նահանգներում ապրող հայերից ստաց-
ւել են թիֆլիզում յօգուտ հայ կամա-
ւորների հետեւալ գումարները. Ինդիա-
նօպօլիսից—586 ր. 40 կ., Նէշուէից—
450 ր.: Բացի այդ՝ Մօզդոկից—1000
ր., Կոկանդից—1000 ր.:

Լ Բ Ա Տ ՈՒ

ՃՈՒԴԻ

Տեղիս «եղբայրական օգ. կոմիտէի»
կից «կանանց կոմիտէն» այս Զատիկայ
տօների համար պատրաստել է ընծա-
ներ կովկասեան ռազմաբնում զըտ-
նած զինւորների համար: Այս շաբաթ
բոլոր իրերը մօտ 32 փութ ուղարկեց
թիֆլիսի կենտրոնական կոմիտէի մի-
ջոցով կուղղ զինւորներին:

Հայրապետական դիւանը ուղար-

պէկով ցիխախառն ջուր:

Ջրի մասին չխօսենք, չխօսենք, ա-
ղաղակում են ձայնաւորները: Պետրո-
գրադի և Մոսկւայի դումաներում այդ
մասին խօսք չի եղել:

Լաւ, լաւ, շարունակւում է նախա-
գահը, ջրի մասին հենց այնպէս յիշե-
ցիլ, ի միջի այլոց. կը խօսենք միայն
հացի մասին:

Ձայն եմ ուզում, խօսեց ձայնա-
ւոր Շիրինեանը. պարոններ, թէև ես
դեռ երկու ամսայ թխած հաց ունիմ
և բաւականին էլ ակիւր ամբարումս,
բայց անցեալ օրը հացաւաճառի խա-
նութի առջեկից անցնելիս ուղադրու-
թեամբ նայեցի թխած հացերին և տե-
սայ, որ լաւ հացեր էին. ինչ վերաբե-
րում է ջրին, կարծում եմ, որ թանգ
չէ. և վերջապէս Զալալ-բէկ, Ռաշիդ-
բէկ, որ հացթութը ձեզ ֆունտը 5 կո-
պէկով հաց չի տայ, եթէ նոյն իսկ
տակաւն 5½ կամ 6 կոպէկ լինի. մենք
ինչու ենք խօսում այդ մասին:

Աղմուկ յետևի և փափոց առաջի
շարքերում: Ցատկում է տեղից ար-
հեստաւոր Սարաֆեանը:

Պարոններ, մտեք մեր դրութիւնը
ի նկատի ունեցէք մեր աշակերտ-
ների վիճակը, ոչ մի կտոր թխած հաց
չունին տանը, քաղաքի հացի ումուղին
են մնացել, մենք լաւ ենք տեսնում, թէ
ինչպիսի կիսաքաղց օրեր են անցկաց-
նում մեր բանւորների ընտա...:

Լեւել, լեւել, զանգահարում է նա-

կելով խմբագրութեանս Վեհափառ Կա-
թողիկոսի կոնդակի պատճէնը, խնդրում
է մեզ տպագրել այդ, որ և կատարում
ենք ներկայ համարում:

Այս օրերս վերջապէս Շուշու
նորընտիր քաղաքացուիս պ. Մելիք-
Շահնազարեանը վերադարձաւ թիֆլի-
զից և ստանձնելու է իւր պաշտօնը:

Ուղղւում ենք մի տպագրական
տխալ. «Շուշու Փոխադարձ վարկի ըն-
կերութ» անդամների հերթական 2-րդ
նիստը նշանակւած է կիրակի ասպրիլի
12-ին, և ոչ թէ 22-ին, ինչպէս թիւ-
րիմացութեամբ տպւած էր լրագրիս
նախորդ համարում:

Ապրիլի 6-ին շրջանային դատա-
րանի ժամանակաւոր սեփայում քննե-
լու է ինժեներ Բաղդատեանի գործը,
որը մեղադրւում է պ. Գրիգոր-բէկ
Մինասբէկեանին վիրաւորելու մէջ:
Մեղադրեալին պաշտպանելու է երգ.
հաւատ. պ. Կլանկը:

Քաղաքային ուսարկայում ամ-
սոյս 1-ից սկսել են պատրաստել 1916
թւի զինւորագրութեան ենթակայ երի-
տասարդների ցուցակը, որոնք ծառա-
յութեան են կանչւում այս տարի մա-
յիսին:

Ուստիկանական տեղեկութիւններ.

Մարտի 28-ին Պանի այգի-
ներում պարսկահպատակ Հիդայիտ
Իրբահիմ օղլին դրամական հաշիւներից
ծագած կուր մէջ աւրճանակից կրա-
կում է շուշեցի Իրգա Հաջի Իրբահի-
մովի վրայ և վիրաւորում նրան ձախ
ձեռքից: Ցանցաւորը ձերբակալւած է:

Մարտի 23-ին Գիւլապլու գիւղում
Սամիդ Սալիմ օղլիի և Շամխար Մա-
շազի Հուսի օղլիի միջև ջրանցք փորե-
լու հարցի շուրջը կոխ ծագեց, որի
ժամանակ առաջինը կրակից աւրճա-
նակից ու վիրաւորեց միւսին ոտքից,
իսկ վերջինս էլ դանակով մի քանի
հարւածներ հասցրեց նրա գլխին: Եր-
կուն էլ ձերբակալւած են:

Մարտի 25-ին Դեմուրջիլիար
գիւղում յորդ անձրևների պատճառով
փլեց Տիգրան Յակովբեանի թոնրա-
տան տանիքը, որի փլատակների մէջ
մնացին 2 կանայք և մի երեխայ: Կա-
նանցից մէկը՝ Պատեական Տէր-Աւագ-
եանը ծանր վէրքեր է ստացել, որոն-
ցից մի քանի ժամ յետոյ վախճանեց:

խագահը. ես թոյլ չեմ տալիս բանւոր-
ների մասին խօսել, այստեղ չի կարե-
լի քանւոր անունը տալ: Պետրոգրադի
դումայում էլ այդ անունը չեն տեւել:

Ճիշտ է, ճիշտ է, աղմուկ են ժո-
ղովականները: Սարաֆեանը շարած
կանգ է առնում և յիշելով, որ շուշե-
ցին իբրև Աստու օրհնեալ գառը, չը-
պէտք է բողբոջ, նստում է իր տեղը:

Ժողովը շարունակւում է աւելի խա-
ղաղ, ժողովականներն աշխատում են
խուսափել բանւոր, աշխատաւոր, աղ-
քատ բառերից՝ ի նկատի ունենալով,
որ շատերի ջղերի վրայ վատ է աղ-
ղում առհասարակ թշուառութիւնը:

Պարոններ, խօսում է պ. Անտո-
նեանը կտրական միջոցի պէտք է դիմել
նախ՝ վարչական իշխանութեան մի-
ջոցով բանալ տալ ալիւրավաճառների
պահեստները, ստուգել ալիւրի քանա-
կը, նրանց հաշիւները, իմանալ թէ ի՞նչ
է նստում ալիւրի փութը և ապա որո-
շել, թէ քանիսով պէտք է ծախի հացը.
երկրորդ՝ քաղաքային ինքնավարու-
թիւնը փութ բաց անի, որպէսզի փորձով
տեղեկանայ իրողութեանը և ըստ այնմ
սակագին նշանակէ:

Ոչ, ոչ, այո, այո, լսւում են ա-
թոնների վրայից. կոմիսիա, կոմի-
սիա...:

Ձայնաւորների մի մասը բարձրա-
նում է տեղից և պատրաստւում են
դուրս գնալու:

Ուր, պարոններ, սպասեցէք, դեռ

Ապրիլի 2-ին Պետրովսկայա փողոցի
վրայ գտնւած խանութի տէր վաճա-
ռական Նիկոլայ Յարութիւնեանը ա-
ռաւտեան բաց անելով խանութը նը-
կատում է, որ կասսայում չկայ 407 ր.
առձեռն դրամը, որ նախորդ երեկոյեան
նա ինքն անձամբ համարել էր և թո-
ղել զանձարկղում: խանութի կողպէք-
ները և դռները փնասում չէին: Գո-
ղերն անյայտ են:

ԿՈՎԿԱՍ

Հին Նախիջևանում թիֆլիսի հա-
յոց գիւղատնտեսական ընկ. նախա-
ձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ շրջանիս
գիւղերի ներկայացուցիչների շրջանա-
յին ժողով, ժողովի օրակարգի գլխա-
ւոր խնդիրն էր՝ օգնութեան հասնել
պահեստի զինւորների ընտանիքներին:
Ժողովը որոշեց շրջանի հայ գիւղերում
ունենալ 2-ական մարդիկ, որոնք գիւ-
ղացիներին կը ղեկավարեն կուտ գըտ-
նող պահեստի զինւորների դաշտային
աշխատանքները կատարել տալու և եթէ
կարիք լինի, նոյն իսկ նրանց դրամա-
կան օգնութիւն կը հասցնեն:

Գորիս քաղաքի ծխական դպրոցին
ամեն տարի կարծէք թէ անխուսափե-
լի է որեւէ աղմուկ և իրարանցում: Հա-
սարակութեան ստւար մասը ինչ-ինչ
պատճառներից զրկւած հեռացրել է ծը-
խական հոգաբարձութեան, որի ժամա-
նակամիջոցը լրանում է ներկայ ու-
սումնական տարւայ վերջին, և հեռացրել
միաժամանակ ուսուցիչներից մէկին,
որը ահա երկրորդ ամիսն է՝ դասերին
չէ յաճախում: Ատեղծել մի կնճոտ
խնդիր, որի առիթով օր աւուր սպաս-
ւում է թեմական իշխանութեան ձեռ-
նարկած քննութեան վախճանին հե-
տևանքին:

Թիֆլիսի վաճառականական բան-
կի փայտէրիի ընդհանուր ժողո-
վում գեկուցած հաշիւց երևում է, որ
բանկի վարչութիւնը անցեալ 1914 թ.
ընթացքում բարեգործական նպատա-
կով ներքի է 13, 250 ր. գումար, ո-
րոնց թւում Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. հի-
ւանդանոցին՝ 1000 ր. և Մետրոպ. ե-
պիսկոպոսին պատերազմից առաջ եկած
կարքիքների համար 1000 ր.:

Ժողովը, բացի այդ նուէրներից,
որոշեց ներկայ 1915 թ. արդիւնքից

ժամի 9-ն է, Պետրոգրադի դումայի
ժողովները յաճախ մինչև գիշերւայ
ժամի 2-ն են տուում:

Նստիւր, Սիմոն-բէկ, նստիւր, Եօսիֆ
Անդրէիչ...

Նախագահի ձայնը խլանում էր ա-
թոնների զրդիւնից:

Ինձ ներողութիւն կանէք, ես վա-
խում եմ ինձ էլ կոմիսիայի մէջ գցէք,
դէ ես պատրաստ եմ գործելու, բայց
ալրավաճառ Շմաւոնը, Գրիգորը իմ...
դէ գիտես էլի. պ. նախագահ, ինչպէս
ասեմ... պէտքական մարդիկն են, մէկ
էլ... դէ ես ճիշդ գնամ նրանցից հաշիւ
պահանջիմ, նրանց փաստ տամ ցտե-
սութիւն ցտեսութիւն, ցտեսութիւն...
ձայններ խառնեցին իրար...:

Հենց այդ բովիւն ներս մտան ու-
պրավայի ծառանները, որոնցից մէկը
ձեռքին բռած ունէր արծաթիայ մի
մատուցարան, վրան տրծաթէ պնակ-
ներ: Թանգագին քաղաքայուիս, մենք
ուպրավայի ծառայողներս նւէր ենք
բերում քեզ...:

Ծափահարութիւններն ընդհատեցին
ճառախօսի վերջին բառերը. պարզե-
ցին քիչ առաջ մթաղնած դէմքերը,
ստեղծեց մի ուրախ տօնական մըթ-
նոլորդ և հացի սակագինն ու որակը
թողնեց որոշելու ալրավաճառներին
ու հացավաճառներին:

Սկսնակ

յատկացնել դարձեալ 25, 600 ր., որից 15, 000 ր. յօգուտ փախստականների և 10, 600 յօգուտ պատերազմից վրանաւածներին:

Նպատամատոյց Ընկերութեան կազմակերպած միօրեայ հանգանակութիւնը, որ տեղի ունեցաւ մարտի 26-ին «Փախստականների օր» անունով, տուեց ընդամենը 6123 ր. 41 կ.:

Ընդամենը գործառնութեան մէջ էին 293 տուփ: Միջին հաշուով իւրաքանչիւր տուփը տուել է 20 ր. 90 կ.: Միաբերը ժէտօնի և զբերի համար, ինչպէս և այլ ծախքեր, կը կազմեն մօտ 1000 ռուբլի: Այնպէս որ յօգուտ Ընկերութեան կը մնայ 5000 ռուբլուց աւելի:

«Баку»-ում տպւած է հետեւալը. «Բազուի քաղաքապետը կովկասեան զինուորական շրջանի գլխաւոր պետ գին. Վօլկիից ստացել է հեռագիր այն մասին, որ անսլայման արգելի փախստականներին դուրս գնալ կովկասի սահմաններից մինչև պատերազմական գործողութիւնների աւարտումը, ըստ որում փախստականները կարող են ապրել Թիֆլիսի, Երևանի և Գանձակի նահանգներում: Չը ցանկացողները կարող են վերադառնալ հայրենիք: Հայրենիք վերադառնալով գործը թեթևացնելու նպատակով արդէն կարգադրութիւն է արված սահմանի իշխանութիւններին այն մասին, որ նրանք անարգել ճանապարհ տան սահմանն անցնելու փախստականներին, որոնց գոյքը առանց մաքսի պէտք է փոխադրել:

ԴԱՏԱՍՏԱՆԵԱԿԱՆ

Մարտի 31-ից սկսուել է Շուշում Գանձակի շրջանային դատարանի քրէական մասի ժամանակաւոր նստաշրջանը:

ԱՌԵԻԱՆԳՈՒՄՆ.

Մարտի 31-ին դատարանը քննեց Շուշուայ գաւառի Դադուղ գիւղացի Զուլալուդ-բէկ և Սարիբէկ Զաւադբէկ օղիւնների և Աբուլֆաթ-բէկ իմամկուլի-բէկովի գործը, որոնք մեղադրուել էին պատժական օրէնքների 13 և 14. 1549 յօդ. Վերջիններս մեղադրուել էին նրանով, որ միասին ղեկավարեցին 19-ին 1912 թ., ուշ երեկոյեան յարձակուել են Արդուլլաբէկ Աղիգեօզալբէկովի տան վրայ և վիրաւորանք հասցնելով նրա կնոջը, փախցրել են նրա 12—13 տարեկան աղջկան Գուլմի-խանումին իրը և Աբուլֆաթբէկի նշանած: Մի քանի օրից յետոյ աղջկայ մայրն և եղբայրը գնացել են և ոստիկանութեան միջոցով յետ են վերցրել աղջկան:

Մեղադրուողներն և մեղադրողները մօտիկ ազգականներ են:

Քննիչի մօտ աղջիկը, հայր ու մայրը հաստատել էին, որ աղջկայ առեւանգումն տեղի է ունեցել ուժով, սակայն դատարանում նրանք իրենց ցուցմունքը փոխեցին, յայտնելով, որ աղջիկը իր ցանկութեամբ է գնացել նախօրօք պայմանաւորաւ տեղը, ուր եկել է իր նշանած Աբուլֆաթբէկը և տարել նրան:

Մեղադրուողների պաշտպանները, ընդունելով աղջկայ փախցնելու փաստը, խնդրեցին դատարանին ի կնատի ունենալ, որ աղջիկը իր ցանկութեամբ է գնացել, այսինքն մեղադրել 1548 յօդ. II մասով:

Հեռանալով խորհրդակցութեան, դատարանը վճռեց՝ ընդունելով 1549 յօդ. II մասը Աբուլֆաթբէկին ազատել մեղադրանքից, նրա անչափահասութեան պատճառով: Զուլալուդ-բէկին 3 շաբաթ արեստ ոստիկանատանը, իսկ Սարիբէկին 1 ամիս 10 օր բանտ:

Մեղադրում էր դատախազի օգն. Վ. Գ. Արխանգելսկին, պաշտպանում էին երդ. հաւատ. օգն. պ. պ. Ս. Մանդինեան և Լ. Վարդապետեան:

X.

ԼՐԱՏՈՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«TIMES»-Ի ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական այդ նշանաւոր թերթը ռազմական տեսութիւն անելով իրերի դրութեան մասին ասում է. «հասել է ժամանակը, երբ անհրաժեշտ է դիտողութիւն անել դաշնակցական բանակների ընդհանուր կացութիւնը և հարց տալ. ինչպէս կարող ենք ամենալաւ ձևով աջակցել պատերազմի զլխաւոր նպատակներին»: Գտնելով դաշնակից բանակների դրութիւնը բարեյաջող և զովելով ռուսական զօրքերի յաջողութիւնները, նմանապէս գովեստ տալով Ֆրանսիական, բելգիական ու սերբիական զօրքերի գործողութիւններին նա շարունակում է. «գերմանական զօրքերի քանակը արեւմտեան ճակատում վերջերս չի փոխուել և առաջւայ պէս այդտեղ գերմանացիները կը լինեն մօտ մէկ ու կէս միլիօն հօգի: Շատ խելացի կը լինի ենթադրել, որ գերմանացիները մինչև ամառային լուրջ գործողութիւնների սկսելը կը հասցնեն այդ թիւը 2 միլիօնի: Բայց նոյն իսկ այս գէպքում մենք վերջապէս արեւմտեան ճակատում ունենք բարեյաջող գերակշռում: Թշնամու նկատմամբ, որ հասնում է առնւադն 1 միլ. մարդու: Այդ թիւը երաշխաւորում են առաջւխաղացման գործողութիւնները, սակայն առանց արկածների, ինչ վերաբերում է բեզերմբերին, Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի բեզերմբերն երկու անգամ աւելի են Գերմանիայի ու Աւստրիայի բեզերմբերից: Սակայն այդ ոյժը կարտայայտել այն ժամանակ միայն, երբ մեր զէնքի ու այլ ռազմական մթերքների պաշարները կօգնեն մեզ լաւ գործադրել մարդկանց պաշարը: Վերին աստիճանի արկունալի և միևնոյն ժամանակ իրենց հետեւանքներով անորոշ ճակատամարտերը թոյլ են տալիս եզրակացնելու, որ գերմանացիների ռազմական ոյժը նւազման ճանապարհի վրայ է, բայց և այնպէս մենք նրանց չենք կարող համարել թուլացած այն աստիճանի, ինչպէս կը ցանկանայինք, և եթէ նրանք կրդիմեն պաշտպանողական գործելակերպին, այն ժամանակ մեզ համար կարեւոր է իւրաքանչիւր զինուոր, ամեն մի զէնք, որպէսզի մենք հասնենք ելքին, որը տանում է դէպի հաշտութիւն: Մենք դիմացել ենք լաւ, որպէսզի գերմանացիներին հնարաւորութիւն տայինք հիւժեւութեան հետեւանք յարձակումներից, իսկ դաշնակից պետութիւններին՝ ժողովրդի զօրքեր և հաւաքել պաշարներ: Անհասկանալի անմտութիւն կը լինէր փոփոխել մեր գործելակերպն այն վայրկեանում, երբ այդ ծրագրի իրագործումն մօտենում է իւր վախճանին:

ՍԵՐԲ-ԲՈՂԱՐԱՆԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՄԻ ՄԻՋՆԱԴԵՂԸ

Վերջին տեղեկութիւններից պարզւում է, որ մակեդոնական չեռնիկների յարձակումը սերբիական սահմանապահ զինուորների վրայ կատարել է աւստրիական սպանների ղեկավարութեամբ: Բոլգար կառավարութիւնը այդ բանում իրեն պատասխանատու չի ճանաչում, մինչդեռ Սերբիան միանգամայն արդարացի պնդում է, որ բոլգար կառավարութեան պարտականութիւնն է միջոցներ ձեռք առնել այդ տեսակ յարձակումների դէմ, որոնք պատրաստուել են նրա հողում:

Բալկանեան քաղաքագիտական յարաբերութիւնների մէջ, որոնք կազմուել են զանազան ինտրիգներից ու որոգայթներից, այնքան նւազ է արտայայտուել տրամաբանական որոշութիւն, որ ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ եզրակացնելու, թէ ինչ հետեւանքների կը յանգի այդ ընդհանուր սերբ-բոլգարական սահմանագծում: Անկասկած է, որ փոխադարձ յարաբերութիւնները սերբերի ու բոլգարների միջև, ինչպէս բոլգարների և յոյների միջև սուր ընթացք են ստացել: Ահա այդ հանգամանքից գիտին լաւ օգտուել աւստրո-գերմանական գործակալները, որոնք շահագործում են ստեղծուած դերքերի անորոշութիւնն ու լարւածութիւնն և իրենց յատուկ պրօպագանդային միջոցներով ոչ մի վնաս չեն խնայում, ստիպելու Բոլգարիային նետուել կուի մէջ, ինչպէս որ արին Թիւրքիայի վերաբերմամբ:

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Չ Մ

ՀԵՌԱՆԴԻՐՆԵՐ

ԳԵՐԵՆՈՅՆ ԶՕՐԸ ՀՐԵՄՆԵՆԸ ԲԵՐԵՆԵՆԸ

Ապրիլի 1. Կարպատներում Ուժօկի շրջանում կռիւները շարունակուել են: Գիշերը մարտի 31-ին մեր զօրքերը մի փոքր առաջ անցան և յետ մղեցին թշնամու կրրկնակի գրոհները բարձրունքների վրայ, որոնք գտնուել են Վօլոսատէ—Բուկովից գծից հարաւ: Մենք վերցրել ենք 1000 գերի և 2 զենդացի: Թշնամու փորձերը, նախա-յարձակ լինելու բարձրունքների վրայ, որոնք գտնուել են Կոզիւկից դէպի հարաւ և Բուկովինայում Պրուտի ձախ ափերում, Չերնիցովի շրջանում, անյաջող անցան: Ռազմաճակատի միւս մասերում կատարեալ հանգստութիւն է տիրում: Ամենուրեք սկսւել է զարնանային հալոցը:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԶՕՐՔԵՐԻ ՇՏԱՔԻԾ

Չորոխի և մերձծովեան ուղղութիւններով կռիւները շարունակուել են: Մնացեալ ուղղութիւններում անփոփոխ է ամեն ինչ:

Լօնդոն. 1 ապրիլի Պաշտօնապէս յայտարարուել է, որ երկուշաբթի 23 հազար թիւրքերից, քիւրդերից և արաբներից բաղկացած զօրամաս 23 թնդանօթներով զինւած, յարձակուում գործեցին անգլիական զօրքերի վրայ Շաիրի մօտերքում Միշագէտքում: Երեքշաբթի անգլիացիներն առաջ խաղացին ու յետ շարտեցին թշնամուն դէպի հիւսիս, վերցնելով գերի 18 սպայ, 300 զինւոր և զրաւել են բացի այդ երկու թնդանօթ և մի քանի դրօշակներ: Անգլիացիների կորուստը սպանւածներ չկան, վիրաւորւած են 4 սպայ, 23 զինւոր և 15 հնդդուներ:

Լօնդոն. 1 ապրիլի Հրատարակւած է Ֆրէնչի հեռագիրը Նեշապէլի մօտ տարած յաղթութեան մանրամասն տեղեկութիւններով: Երեք օրւայ կուի կորուստներն են. սպանւած են 190 սպայ և 1337

զինւոր, անհետ կորել են—358 սպաներ և 1728 զինւորներ: Գերմանացիների կողմից գտնւած են մի քանի հոգար սպանւած զինւորներ, գերի են բռնւած 30 սպաներ և 1657 զինւոր:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«P. C.A.»-ին հեռագրում են Պետրօգրադից. Ռուս կառավարութեան համարութիւնը դէպի Բոլգարիայի ղեկավար շրջանները սպառել է:

Վերջին կաթիլը հանդիսացաւ այն բացատրութիւնը, որ տրվեց բոլգար կառավարութեան կողմից Սօֆիայի մեր դեսպանին հայդուկների՝ Սերբիայի վրայ գործած յարձակման առիթով: Մեր արտաքին գործերի մինիստրութեան ստացած վաւերագրերը պարզում են, որ այդ յարձակումը կազմակերպւել էր Աւստրիայի և Ֆէրդինանդ արքայի գաղտնի համաձայնութեամբ՝ Վիէնայից և Բեռլինից ստացւած փողերով:

Ռուսաց կառավարութիւնը պաշտօնապէս չի խզել դիւանագիտական կապերը Բոլգարիայի հետ, բայց իրապէս յարաբերութիւնները կը կտրուեն: Միևնոյն թերթը իմացել է որ, բոլգար ղեկավար շրջաններին հասկացուած է, թէ նրանք հրապարակի վրայ են դնում Բոլգարիայի գոյութեան հարցը:

«Смрж. В.»-ին գրում են. պարզւում է, որ Կարպատներում մեր զօրքերի դէմ, որոնք յաղթական առաջ են շարժուել դէպի հունգարական հարթավայրը, գործում են 5 աւստրիական զօրաբանակներ, որոնց ընդհանուր հրամանաւարն է Էրցհերցոգ Եւգէնի ֆրիդրիխ. նաև գործում են 7 գերմանական կորպուսներ Գենեբալ Լինցիգերի հրամանատարութեամբ: Կարպատական ռազմական գործողութիւնների ընդհանուր ղեկավարութիւնը գտնուել է գերմանական շտաբի ձեռքում: Ենթադրում է նաև, որ Կարպատի ռազմական գործողութիւնները կատարուել են Կայսր Վիլհելմի անմիջական ղեկավարութեամբ, որ գտնուել է խորը թիկունքում:

Գերմանական թերթերը հաղորդում են, ռուսները անասելի եռանդով առաջ են խաղում 8 ուղղութիւններով Կարպատներում Օնգավայի և Ուժկի միջև:

Նրանք կարծես ձեռք են մեկնում Ֆրանսիացիներին, որոնք միաժամանակ սկսել են նոյնպէս յարձակողական գործունէութիւն:

Անգլիական յայտնի ռազմագէտ գնդապետ Թէյնթօն ասում է, որ Ֆրանսիական առաջխաղացումը Մասս-Մօզէլի բայօնում և ռուսական գործողութիւնները Կարպատներում, հանդիսանում են դաշնակիցների ընդհանուր առաջխաղացման սկիզբը:

Գերմանացիները մեծ քանակով զօրքեր են տեղափոխում Ֆրանզիայից և Տիրօլից դէպի Կարպատները: Նմանապէս աւստրիացիները փոխադրում են զօրքերը Տրանսիլւանիայից ու Սերբիայի սահմաններից դէպի Կարպատները օգնութիւն հասցնելու իրենց զօրամասերին, որոնք գտնուել են կրիտիկական վիճակում:

Հոլլանդիայում համոզւած են, որ Բելգիայի գրաւումն երկար չի տևի: Մայիսին գերմանացիները ստիպւած պիտի լինին արդէն իրենց սահմանները պաշտպանելու: Գերմանական զօրքերը, որոնք գրաւուել են Բելգիան, շատ լաւ տեղեկ են Գերմանիայի ներքին անմխիթար վիճակի և տւած 3 միլիօն զոհերի մասին:

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան